

Dominika Muszyńska – Jeleszyńska, Rozwój i rewitalizacja Bydgoskiego Węzła Wodnego. Development and revitalization of the Bydgoszcz Water Junction's. Journal of Health Sciences. 2013;3(14), 88-98. ISSN 1429-9623 / 2300-665X.

The journal has had 5 points in Ministry of Science and Higher Education of Poland parametric evaluation. Part B item 1107. (17.12.2013).
© The Author (s) 2013;

This article is published with open access at License Open Journal Systems of Radom University in Radom, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

Conflict of interest: None declared. Received: 16.10.2013. Revised: 14.11.2013. Accepted: 20.12.2013.

ROZWÓJ I REWITALIZACJA BYDGOSKIEGO WĘZŁA WODNEGO Development and revitalization of the Bydgoszcz Water Junction's

Dominika Muszyńska – Jeleszyńska

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Streszczenie: W niniejszym artykule definiuje się pojęcie Bydgoskiego Węzła Wodnego (BWW), przedstawia jego charakterystykę, główne kierunki rozwoju i rewitalizacji rzek i terenów nadrzecznych w Bydgoszczy oraz wybrane projekty i działania zmierzające do lepszego, bardziej efektywnego wykorzystania potencjału rozwojowego BWW. Bydgoski Węzeł Wodny jest to niepowtarzalny system hydrotechniczny, który w obszarze Bydgoszczy tworzą rzeki Wisła, Brda, tzw. Stary Kanał Bydgoski i Nowy Kanał Bydgoski oraz struga Flis, a także obiekty hydrotechniczne. Określenie to obejmuje również tereny nadbrzeżne powiązane z powyższym systemem. Bydgoski Węzeł Wodny w najbliższej przyszłości powinien stać się jednym z podstawowych miejsc wypoczynku codziennego i świątecznego mieszkańców Bydgoszczy oraz miejscem wzmożonego ruchu inwestycyjnego. Wymaga to podjęcia szeregu działań związanych z kompleksowym zagospodarowaniem zarówno tras wodnych, jak i ich bezpośredniego sąsiedztwa.

Słowa kluczowe: Bydgoski Węzeł Wodny, Bydgoszcz, rewitalizacja, drogi wodne, tereny nadrzeczne, projekt.

Wstęp

Drogi wodne były najstarszymi szlakami transportowymi, wokół których rozwijały się miasta i koncentrowała się działalność człowieka. Do połowy XX w. drogi wodne były intensywnie wykorzystywane dla potrzeb transportu towarów i żeglugi pasażerskiej, sportu i rekreacji. Od drugiej połowy XX w. na skutek zmian w technologii transportu drogi wodne zaczęły tracić na znaczeniu. Nasiliły się procesy degradacji i dekapitalizacji infrastruktury technicznej oraz obszarów przestrzennie i funkcjonalnie powiązanych z rzeką. Również miasta odwróciły się od *swoich* rzek i kanałów. Spowodowało to zahamowanie rozwoju dróg wodnych i zaniedbanie terenów nadwodnych.

Reakcją na degradację i dekapitalizację śródlądowych dróg wodnych jest poszukiwanie optymalnych możliwości ich wykorzystania w obecnych warunkach społeczno-gospodarczych i politycznych. Obecnie, jednym z ważnych problemów rozwoju miast nadrzecznych, jest także odnowa związków przestrzennych i funkcjonalnych między miastem a rzeką. W ostatnich latach w wielu nadrzecznych miastach europejskich zaczęto na nowo dostrzegać atrakcyjność lokalizacyjną terenów nadrzecznych, a także tkwiący w nich potencjał kulturowy i gospodarczych oraz podejmowane są konkretne działania zmierzające do odbudowy relacji miasto-rzeka. Służą temu projekty rewitalizacji terenów nadrzecznych (dzielnic portowych, przemysłowych), renowacji dawnych obiektów nadbrzeżnych oraz

zagospodarowania nabrzeży. Rewitalizacja terenów nadrzecznych jest jedną z ważnych tendencji rozwojowych obserwowanych w wielu miastach nadrzecznych i wyzwaniem, przed którym stoją te ośrodki w XXI w. (Muszyńska – Jeleszyńska, 2012).

Problematyka ta dotyczy także Bydgoszczy. W aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej miasta, rzeki i tereny nadrzeczne pozbawione swych pierwotnych funkcji stają się na nowo przedmiotem zainteresowania i polityki przestrzennej.

Charakterystyka Bydgoskiego Węzła Wodnego.

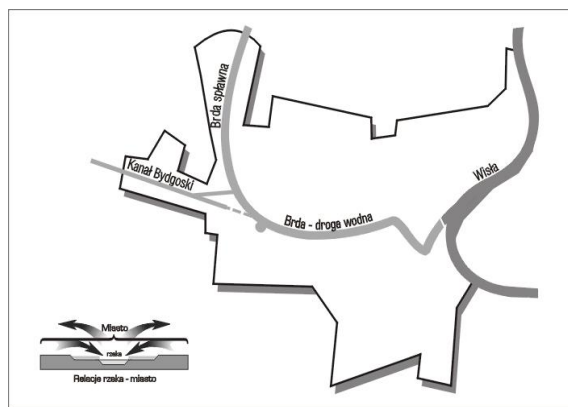
Bydgoszcz jest miastem usytuowanym u ujścia rzeki Brdy do Wisły i nad Kanalem Bydgoskim.

Wyjątkowy system połączeń rzek i kanałów w obrębie Bydgoszczy wraz z budowlami hydrotechnicznymi nazywany jest Bydgoskim Węzłem Wodnym (BWW). System ten będący wyjątkowym związkiem cech hydrograficznych i technicznych tworzą rzeki Brda i Wisła, Kanał Bydgoski, tzw. Stary Kanał Bydgoski, struga flis, a także poza granicami miasta Kanał Górnonotecki (Tychoniewicz, 1938; Jankowski, 1975; Bydgoski Węzeł Wodny, 2004; Program rozwoju i rewitalizacji Bydgoskiego Węzła Wodnego, 2006).

Ten unikatowy układ rzek i kanałów wpisany w strukturę miasta wraz z założeniami urbanistyczno-architektonicznymi terenów związanych w wodą takich jak Wyspa Młyńska wraz z Wenecją Bydgoską oraz krajobraz dolin rzecznych i Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej nadaje miastu indywidualne oblicze i niepowtarzalny kształt. Opisywany powyżej system hydrotechniczny będący wynikiem wielowiekowego rozwoju wywołanego siłami natury, a następnie przekształcany intensywną, gospodarczą działalnością człowieka, jest rzadkością w skali europejskiej.

Ryc. 1. Bydgoski Węzeł Wodny
Źródło: Opracowanie własne

Ryc. 2. System hydrotechniczny w Bydgoszczy, Bydgoski Węzeł Wodny (schemat)
Źródło: Opracowanie własne

Bydgoski Węzeł Wodny jest korzystnie położony w stosunku do sieci rzecznej Polski, leży, bowiem na przecięciu hydrograficznych osi kraju (oś północ-południe - rzeka Wisła i oś wschód-zachód - droga wodna Wisła-Odra). W obszarze BWW przecinają się droga wodna - rzeka Wisła, droga wodna - rzeka Brda skanalizowana, Kanał Bydgoski, stanowiący wraz z Notecią i Wartą drogę wodną Wisła-Odra oraz Kanał Górnonotecki będący ostatnim fragmentem drogi wodnej Warta-Kanał Bydgoski (ryc.3).

Bydgoski Węzeł Wodny poprzez system dróg wodnych występujących w jego obszarze łączy się z krajową i europejską siecią dróg wodnych. Jest częścią ważnej międzynarodowej

drogi wodnej E-70, prowadzącej z Antwerpii przez Holandię, Niemcy, Polskę, Królewiec na Litwę (ryc.3). BWW łączy zachodnioeuropejski i wschodnioeuropejski system dróg wodnych (Bydgoski Węzeł Wodny, 2004).

Miasto Bydgoszcz poprzez BWW ma połączenia wodne z większością najbardziej atrakcyjnych turystycznie obszarów Polski oraz poprzez Kanał Bydgoski, Noteć, Wartę i Odrę z Niemcami, a poprzez Wisłę z Rosją, Białorusią, Litwą i Ukrainą. Z Bydgoszczy możliwe są turystyczne wędrówki wodne tzw. pętlami szlaków i dróg wodnych (wielkopolską, toruńską i kujawską).

Obecnie termin Bydgoski Węzeł Wodny jest wykorzystywany głównie w celu promocji miasta i jego specyficznego położenia wokół połączeń wodnych koncentrujących się w Bydgoszczy, a także w celu kreowania i promocji nawodnego wizerunku miasta.

Ryc. 3. Bydgoski Węzeł Wodny na tle europejskich śródlądowych dróg wodnych.

Źródło: Bydgoski Węzeł Wodny, 2004; Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Bydgoszczy, 2005.

Bydgoski Węzeł Wodny obejmuje dość rozległy obszar zróżnicowany pod względem: fizycznogeograficznym, wykorzystania wód powierzchniowych, powiązań funkcjonalno-przestrzennych z tkanką miejską (relacje rzeka-miasto), zakresu i rodzaju hydrotechnicznej zabudowy oraz jej kulturotwórczego znaczenia dla Bydgoszczy oraz form zagospodarowania i funkcji terenów nadbrzeżnych (por. Muszyńska – Jeleszyńska, 2012).

Wody powierzchniowe w obszarze Bydgoskiego Węzła Wodnego wykorzystywane są w zakresie żeglugi towarowej i pasażerskiej, wytwarzania energii elektrycznej, zaopatrzenia ludności i przemysłu w wodę, utrzymania stanu ekosystemów wodnych i od wody zależnych, zaspokojenia potrzeb związanych z turystyką, sportem i rekreacją oraz ochrony przeciwpowodziowej (Bydgoski Węzeł Wodny, 2004).

Infrastruktura techniczna Bydgoskiego Węzła Wodnego to przede wszystkim urządzenia wodne, a wśród nich następujące budowle hydrotechniczne: kanały, śluzy żeglugowe, jazy, budowle regulacyjne, zbiorniki wodne, nabrzeża i bulwary, przystanie, pochylnie (slipy),

nabrzeża przeładunkowe, elektrownie wodne, ujęcia wody, wyloty ścieków oraz urządzenia ochrony przeciwpowodziowej.

Obecnie rzeki i kanały wraz z terenami nadbrzeżnymi są w różny sposób zagospodarowane i użytkowane, zaniedbane, zdekapitalizowane pod względem technicznym i technologicznym, pozbawione pierwotnych funkcji, o dużych problemach ekonomicznych i społecznych, nie odpowiadające bieżącym potrzebom. Determinowane są przez różne funkcje miejskie (por. Muszyńska – Jeleszyńska, 2012).

Charakterystyczną cechą BWW jest dekapitalizacja dużej części zasobów budowlanych i infrastruktury oraz duży udział przestrzeni publicznej o niskiej jakości. Obszar ten posiada jednocześnie indywidualne walory krajobrazowe i architektoniczne, a także wysoko cenione wartości informacyjne, integracyjne oraz symboliczne. Na terenach nadwodnych zlokalizowanych jest wiele obiektów o dużej wartości zabytkowej, historycznej, kulturowej, architektonicznej, z których część wpisana jest do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego.

Wiele terenów w sąsiedztwie rzeki wymaga gruntownych przekształceń funkcjonalnych i przestrzennych, umożliwiających racjonalne gospodarowanie gruntami, realizację inwestycji podnoszących jakość życia mieszkańców oraz wpływających na tworzenie atrakcyjnego wizerunku miasta. Są to obszary o szczególnych wymaganiach przestrzennych, architektonicznych, przyrodniczo-krajobrazowych (Muszyńska, 2006).

Istniejące zasoby i walory Bydgoskiego Węzła Wodnego są obecnie wykorzystywane w zakresie turystyki i rekreacji (wycieczki statkami żeglugi śródlądowej, bulwary, ścieżki i szlaki rowerowe i piesze, turystyka kwalifikowana, indywidualna i zorganizowana, kajakarstwo, żeglarstwa, tramwaj wodny, spływy łodzi-tratwami) oraz sportu (regaty kajakowe, wioślarskie i żeglarskie, treningi członków klubów). Brak jest jednak komplementarnego produktu turystycznego obejmującego obsługę wodnego ruchu turystycznego. Brak odpowiedniej infrastruktury oraz ofert turystycznych powodują, że pobyt turystów wodniaków w mieście jest krótkotrwały.

Przez wiele lat system hydrograficzny wraz z terenami nadbrzeżnymi w Bydgoszczy nie był postrzegany jako spójne pasmo w łańcuchu współpracy oraz działań rozwojowych i przestrzennych, ale jako poszczególne fragmenty z lokalnymi atrakcjami.

Ryc.4. BRE Bank
fot. D. Muszyńska-
Jeleszyńska

Ryc.5. Jaz Farny na Brdzie
Młyńskiej, mała elektrownia
wodna.
fot. D. Muszyńska-
Jeleszyńska

Ryc.6. Śluza Okole na
Brdzie.
fot. D. Muszyńska-
Jeleszyńska

Ryc.7. Przystań nad Brdą
fot. D. Muszyńska–
Jeleszyńska D.

Ryc. 8. Budynek Poczty
Polskiej nad Brdą
fot. D.Muszyńska-
Jeleszyński

Ryc. 9. Ogródki działkowe
nad Brdą.
fot. D. Muszyńska-
Jeleszyński

Ryc.10. Bydgoska Fabryka
Kabli nad Brdą
fot. D. Muszyńska-
Jeleszyński

Ryc. 11. Port Bydgoski
fot. D. Muszyńska-
Jeleszyńska

Ryc.12. Zabudowa
mieszkaniowa nad Kanałem
Bydgoskim
fot. D. Muszyńska-
Jeleszyńska

Rozwój i rewitalizacja BWW i terenów nadrzecznych w świetle obowiązujących dokumentów rozwojowych i planistycznych.

W Bydgoszczy od lat 90. XX w. podejmowane są działania zmierzające do lepszego, bardziej efektywnego wykorzystania systemu hydrotechnicznego, poprawy stanu czystości wód oraz kształtowania nowoczesnego i funkcjonalnego zagospodarowania terenów nadbrzeżnych.

Analiza najważniejszych dla miast dokumentów strategicznych i planistycznych wskazuje, że w sferze uwarunkowań rozwoju Bydgoszczy ważną rolę odgrywa potencjał związany z rzeką Wisłą, Brdą i Kanałem Bydgoskim. Duże zasoby wód powierzchniowych płynących oraz unikatowy system hydrotechniczny występujący w obszarze miasta przekłada się na walory krajobrazowe i różnorodność funkcji użytkowych środowiska wodnego, a także na korzystne warunki dla rozwoju sportu, rekreacji i turystyki oraz organizacji prestiżowych imprez.

W ostatnich latach, w wyniku wzrastającego zainteresowania problematyką aktywizacji dróg wodnych i rewitalizacją terenów nadrzecznych Urząd Miasta Bydgoszczy we współpracy z różnymi, zewnętrznymi partnerami (w tym z autorką niniejszej pracy) opracował i uchwalił kilka dokumentów rozwojowych (programów, koncepcji, projektów), dotyczących wykorzystania rzek, kanałów i urządzeń wodnych oraz przyległych obszarów w rozwoju miasta i regionu. Należą do nich np.: Program przywracania miastu rzeki Brdy i jego kontynuacja - Program Rozwoju i Rewitalizacji Bydgoskiego Węzła Wodnego, Opracowanie studialne dotyczące Bydgoskiego Węzła Wodnego oraz Koncepcja oferty turystycznej Bydgosko – Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego i inne (Muszyńska – Jeleszyńska, 2012).

Szczególne znaczenie w zakresie planowania rozwoju i aktywizacji dróg wodnych w granicach miasta Bydgoszczy z uwzględnieniem terenów nadrzecznych pełni Program Rozwoju i Rewitalizacji Bydgoskiego Węzła Wodnego. Zgodnie z przyjętymi w tym i innych dokumentach założeniami, BWW w wyniku różnorodnych i kompleksowych działań, zwłaszcza inwestycyjnych, powinien pełnić ważną rolę na szlaku międzynarodowej drogi wodnej E-70 (Berlin –Kaliningrad) i przyczynić się do wykreowania Bydgoszczy, jako wodnej stolicy Polski. Rozwój i rewitalizacja Bydgoskiego Węzła Wodnego związane są z aktywizacją dróg wodnych oraz innych cieków poprzez turystykę, rekreację i transport pasażerski oraz ofertę usług turystycznych. Zadania dotyczą różnorodnych aspektów związanych z infrastrukturą techniczną, zagospodarowaniem turystycznym i rekreacyjnym, zagospodarowaniem przestrzeni publicznych, promocją BWW i miasta, aktywizacją działalności usługowo-turystycznej, rekreacyjnej i transportowej w obszarze BWW – por. tab.1 (Program Rozwoju i Rewitalizacji Bydgoskiego Węzła Wodnego, 2006).

Tabela 1. Rozwój i rewitalizacja Bydgoskiego Węzła Wodnego.

Nazwa Programu	Program rozwoju i rewitalizacji Bydgoskiego Węzła Wodnego. „Rewitalizacja zasobów kulturowych i przyrodniczych Wyspy Młyńskiej i jej najbliższego otoczenia”.
Idea	Woda lustrem miasta – Z wody widać inaczej, przywrócenie nadrzecznej tożsamości miasta i mieszkańców, transportu wodnego i turystyki wodnej. Przywrócenie Bydgoszczy kluczowej roli na szlaku wodnym Berlin - Kaliningrad (droga wodna E 70).
Typ obszaru	Tereny nadrzeczne, śródmiejskie tereny przemysłowe.
Nowe funkcje	<ul style="list-style-type: none"> - kulturalne, - rekreacyjno-wypoczynkowe, - turystyczne.
Zagospodarowanie	<ul style="list-style-type: none"> - ścieżki piesze i rowerowe, - muzea, powierzchnie wystawiennicze, - mała architektura (altany, ławki, lampy, amfiteatr), - zbiorniki wodne (międzywodzie – sztuczny ciek łączący Brdę z Brdą Młyńską, - plac zabaw, tereny rekreacyjne, „łąka rekreacyjna”, - przystań jachtowa wraz z bazą noclegową i zapleczem noclegowym (w trakcie budowy), - kładki piesze, - przystanki tramwaju wodnego - urządzone tereny zielone nad Starym Kanalem Bydgoskim. - bulwary, - tereny rekreacyjno-wypoczynkowe - przystań jachtowa - punkty cumownicze - punkty informacyjne - kładki piesze
Główne elementy programu /Działania podejmowane w ramach realizacji programu	<ul style="list-style-type: none"> - Renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego Wyspy i ich adaptacja na cele społeczno-gospodarcze i kulturalne, - Odtworzenie historycznych elementów rozplanowania Wyspy (międzywodzie), - Poprawa dostępności Wyspy Młyńskiej poprzez budowę kładek pieszych, - Budowa infrastruktury rekreacyjnej i sportowej na Wyspie Młyńskiej, - Zagospodarowanie terenu, - Promocja - Bagrowanie rzeki Brdy i Kanalu Bydgoskiego, - Przygotowanie dokumentacji koncepcyjnej dotyczącej: przystanków tramwaju wodnego, wybranych przystani, zagospodarowania bulwarów, - Uczestnictwo w kilku międzynarodowych projektach związanych z rozwojem i rewitalizacją dróg wodnych i terenów nadrzecznych m.in.: projekt InWater (Wykorzystanie Śródlądowych dróg wodnych dla rozwoju regionalnego), projekt Reuris (rewitalizacja miejskich obszarów nadwodnych), - Edukacja młodzieży – żywe lekcje historii prowadzone w trakcie rejsu tramwaju wodnego, - Realizacja cyklicznego bydgoskiego festiwalu wodnego „Ster na Bydgoszcz”. - Lokalizacja usług związanych z BWW

Źródło: Muszyńska – Jeleszyńska, 2012.

We wszystkich dokumentach strategicznych priorytetowe znaczenie przypisywane terenom nadrzecznym związane jest z rozwojem sportu oraz turystyki i rekreacji wodnej. Przełożenie głównych celów strategicznych na konkretne działania dotyczy zwłaszcza modernizacji istniejącej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej terenów nadrzecznych, budowy nowych elementów zagospodarowania rekreacyjnego obszarów położonych wzdłuż podstawowego układu wodnego miasta oraz odbudowy szlaków wodnych, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji turystycznej.

Na terenach nadrzecznych podejmowane są także działania związane z rozwojem transportu, układu drogowego oraz poprawą dostępności komunikacyjnej miasta w układzie krajowym i międzynarodowym. Działania te dotyczą np. budowy nowych przepraw mostowych i modernizacji istniejących obiektów inżynierskich, rozbudowy ścieżek rowerowych, rewitalizacji bulwarów i nabrzeży wraz z budową przystanków tramwaju wodnego (Muszyńska – Jeleszyńska, 2012;)

W planach rozwoju społeczno-gospodarczego Bydgoszczy ważną kwestią jest poprawa stanu i ochrona środowiska również w odniesieniu do wód powierzchniowych i ich otoczenia. Działania w tym zakresie są podstawą innych przedsięwzięć zmierzających do wykorzystania rzeki i terenów nadrzecznych, a obejmują w szczególności poprawę jakości i ochronę wód powierzchniowych, modernizację systemu oczyszczania ścieków, bagrowanie rzeki Brdy i Kanału Bydgoskiego oraz rekultywację nadwodnych terenów zdegradowanych przyrodniczo (tab.2).

Do kluczowych działań w zakresie rozwoju i rewitalizacji BWW zaplanowanych na najbliższe lata należą: budowa przystanków tramwaju wodnego i przystani wodnych, bagrowanie Brdy i Kanału Bydgoskiego, zagospodarowanie bulwarów na śródmiejskim odcinku rzeki Brdy, otwarcie Interaktywnego Centrum Bydgoskiego Węzła Wodnego na dawnej barce rzecznej oraz uruchomienie szybkiego połączenia wodnego między Bydgoszczą i Toruniem (BIT Water – tab.2).

Kluczową i strategiczną inwestycją będącą „okrętem flagowym” Bydgoskiego Węzła Wodnego jest rewitalizacja Wyspy Młyńskiej w Bydgoszczy. Działania rewitalizacyjne związane z tym nadrzecznym obszarem miasta podjęto w 2004 r. Władze miasta przygotowały program pn. „Rewitalizacja zasobów kulturowych i przyrodniczych Wyspy Młyńskiej i jej najbliższego otoczenia”. Głównym celem działań rewitalizacyjnych było przekształcenie zdegradowanego terenu przemysłowego w atrakcyjny obszar miejski związany z kulturą, rekreacją, turystyką oraz zachowanie historycznego charakteru Wyspy. Projekt rewitalizacji Wyspy Młyńskiej obejmował szereg różnorodnych zadań inwestycyjnych związanych z renowacją i adaptacją zabytkowej architektury przemysłowej, modernizacją i budową infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, budową zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego oraz sportowego. Z uwagi na dużą różnorodność zadań jak również wysokie koszty ich realizacji projekt został podzielony na cztery etapy: 1. Rewitalizacja Wyspy Młyńskiej na cele rozwoju przedsiębiorczości, 2. Renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie Wyspy Młyńskiej w Bydgoszczy, 3. Budowa infrastruktury rekreacyjnej Wyspy Młyńskiej w Bydgoszczy i jej najbliższego otoczenia, 4. Rewitalizacja zdegradowanych terenów sportowych na terenie Wyspy Młyńskiej (tab. 1, 2). W wyniku realizacji przedsięwzięć związanych z rewitalizacją na terenie Wyspy powstało kilka nowych, ciekawych rozwiązań takich jak: Centrum Pracy i Przedsiębiorczości, Europejskie Centrum Pieniądza, Galeria Sztuki Nowoczesnej, Dom Wyczółkowskiego (patron Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy), tereny rekreacyjne i urządzone bulwary, baseny rekreacyjne (odtworzone międzywodzie, łączące główny nurt rzeki Brdy z tzw. Młynówką). Obecnie w wyniku podjętych przez władze miasta działań rewitalizacyjnych Wyspa Młyńska jest miejscem chętnie odwiedzanym przez mieszkańców miasta, turystów i gości. Służy jako miejsce rekreacji, spotkań, organizacji imprez i wydarzeń kulturalnych.

W najbliższych latach rozwój społeczno-gospodarczy i przestrzenny Bydgoszczy ma się dokonywać poprzez rewitalizację obszarów zdegradowanych. Plany związane z rewitalizacją obejmują również tereny nadrzeczne. Podstawą programową i organizacyjną przedsięwzięć, w tym zakresie jest Lokalny Program Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007-2015. Analiza założeń tego dokumentu wskazuje, że w procesie rewitalizacji miasta znaczącą rolę pełni rzeka, co potwierdza sformułowana misja programu: „Bydgoszcz – miastem wykorzystującym walory rzeki Brdy, dążącym do ciągłej poprawy życia mieszkańców”. W przyjętym dokumencie za priorytetowy obszar rewitalizacji objęty programem, uznano śródmieście w granicach którego znalazły się tereny nadrzeczne, położone wzdłuż śródmiejskiego odcinka Brdy. W odniesieniu do zagadnień związanych z rzeką i terenami nadrzeczными, określono również szczegółowo cele w sferze użyteczności publicznej. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne obejmują renowację i modernizację terenów zielonych, zagospodarowanie terenów położonych wzdłuż Brdy, prace konserwatorskie i restauratorskie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, adaptację budynków na cele gospodarcze, kulturalne, społeczne i edukacyjne oraz modernizację i remont obiektów użyteczności publicznej, przekształcenia funkcjonalne terenów zdegradowanych, przywrócenie historycznego zagospodarowania przestrzennego - tab.2. (Lokalny Program Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007-2015, 2009).

Tabela 2. Zamierzenia inwestycyjne związane z terenami nadrzeczными w Bydgoszczy w latach 2008-2013 realizowane w ramach Planu Rozwoju Bydgoszczy.

Program	Projekty	Inwestor
Program 1 Bydgoszcz sprawna komunikacyjnie	Linia tramwajowa do dworca kolejowego Budowa ul. Ogińskiego wraz z mostem Przebudowa ul. Łęczyckiej z mostem Przebudowa ul. Spornej	Zarząd Dróg Miejskich i Komunikacji Publicznej w Bydgoszczy
Program 6 Miasto nauki	Centrum Akademickie Królowej Jadwigi, Akademicka Przestrzeń Kulturalna, Bydgoskie Obserwatorium Meteorologiczne Wyższej Szkoły Gospodarki Arboretum – Zielone Nabrzeża Brdy (Wyższa Szkoła Gospodarki) Regionalne Laboratoria Badawcze UTP przy ul.: Kaliskiego, Bernardyńskiej, Mazowieckiej, Seminaryjnej Modernizacja i wyposażenie budynku WSS Międzynarodowe Centrum Nauki i Edukacji Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej Rewitalizacja obszarów i obiektów dawnej zajezdni tramwajowej (WSliP) Rewitalizacja obszarów i obiektów dawnej ELTRY (WSliP)	Wyższa Szkoła Gospodarki Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości Wyższa Szkoła Środowiska
Program 9 Mieszkajmy w Bydgoszczy	Budownictwo mieszkaniowe – Urząd Miasta Bydgoski Węzeł Wodny – przystań na wysokości KS „Gwiazda” Budowa infrastruktury rekreacyjnej Wyspy Młyńskiej Rewitalizacja Starego Rynku wraz z najbliższym otoczeniem Bydgoski Węzeł Wodny – bulwary, przystanie, tramwaj wodny	Miasto Bydgoszcz
Program 10 Zielona i czysta Bydgoszcz	Rewitalizacja Parku nad Starym Kanalem Bydgoski System Wodny i Kanalizacyjny Rewitalizacja terenu wraz ze zbiornikiem wodnym w Starym Fordonie pomiędzy ul. Nad Wisłą a ul. Fordońską	Miasto Bydgoszcz Miejskie Wodociągi i Kanalizacja Miasto Bydgoszcz
Program 11 Kultura bez granic	Renowacja obiektów dziedzictwa kulturowego na Wyspie Młyńskiej	Miasto Bydgoszcz
Program 13 Bydgoszcz bogata w imprezy i sukcesy sportowe	Utworzenie integracyjnych stref rekreacji dziecięcej Przebudowa Toru Regatowego w Brdyjuściu	Miasto Bydgoszcz Miasto Bydgoszcz Uczniowski Klub Sportowy „Pałac Młodzieży”
Program 14 Metropolia	Park Nauki, Kultury i Rekreacji „Ogniwo” BiT Water – szybkie pasażerskie połączenie wodne Bydgoszczy i Torunia (studium wykonalności)	Miasto Bydgoszcz

Źródło: Muszyńska – Jeleszyńska, 2012.

W ostatnich kilku latach tereny nadbrzeżne oraz drogi wodne w obszarze Bydgoszczy były także przedmiotem międzynarodowych projektów i programów realizowanych przez Urząd Miasta Bydgoszczy np. InWater, Reuris i Cobraman. Jednym z istotnych przedsięwzięć wpisanych w ideę rozwoju i rewitalizacji Bydgoskiego Węzła Wodnego, zrealizowanych w ramach międzynarodowego projektu Reuris jest także odtworzenie i zagospodarowanie na cele rekreacyjno-wypoczynkowe części zasypanego tzw. Starego Kanału Bydgoskiego (tab.3). Efekty tych projektów wykorzystuje się jako podstawę do dalszych działań inwestycyjnych dla wybranych obszarów.

Tabela 3. Międzynarodowe projekty dotyczące rozwoju i rewitalizacji terenów nadrzecznych realizowane przez Miasto Bydgoszcz.

Nazwa projektu	Opis	Efekty
In Water - Wykorzystanie Śródlądowych Dróg Wodnych dla Rozwoju Regionalnego finansowanego ze środków Inicjatywy Wspólnotowej Interreg IIB - Region Morza Bałtyckiego. (2006-2007)	Wymiana dobrych praktyk i doświadczeń w zakresie tworzenia, rozwoju oraz promocji szlaków wodnych.	„Programu Rewitalizacji i Rozwoju Bydgoskiego Węzła Wodnego (BWW)” Oferta turystyczna Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego Koncepcja programowo-przestrzenna zagospodarowania terenów przeznaczonych pod lokalizację przystanków tramwaju wodnego Koncepcja programowo-przestrzenna zagospodarowania przystani jachtowych Koncepcja programowo-przestrzenna zagospodarowania bulwarów nad rzeką Brdą
REURIS - Rewitalizacja miejskich terenów nadrzecznych (2008-2011)	Rewitalizacja miejskich terenów nadrzecznych w Europie Środkowej. Wypracowanie ponadnarodowego narzędzia zrównoważonego zarządzania terenami nadrzecznymi, z uwzględnieniem procesu decyzyjnego, metod finansowania, zaangażowania społeczeństwa i współpracy w procesie planowania.	Projekt pilotażowy rewitalizacji odcinka Starego Kanału Bydgoskiego obejmujący: - przeprowadzenie analizy uwarunkowań społecznych, przestrzennych, przyrodniczych i historycznych zagospodarowania Parku nad Starym Kanałem Bydgoskim, - opracowanie koncepcji rewitalizacji Parku nad Starym Kanałem Bydgoskim o obszarze 65 ha w kontekście przywrócenia jego społecznej i reprezentacyjnej funkcji, - rewitalizację końcowego odcinka Starego Kanału Bydgoskiego (opracowanie projektu technicznego i realizacja inwestycji).
Cobra Man – menadżer do spraw koordynacji działań rewitalizacyjnych terenów przemysłowych (2008-2011)	Wypracowanie koncepcji zarządzania terenami przemysłowymi	Realizacja projektu pilotażowego dotyczącego rekultywacji i zagospodarowania na cele rekreacyjne terenu dawnej fabryki termometrów położonego nad rzeką Brdą

Źródło: Muszyńska – Jeleszyńska, 2012.

Podsumowanie

Bydgoszcz posiada duże możliwości związane z położeniem nad Brdą, Wisłą i Kanałem Bydgoskim, istnieniem sprawnej infrastruktury w postaci budowli hydrotechnicznych oraz obiektów takich jak spichrze, młyny, stocznie, które nie są w pełni wykorzystane choć od kilku już lat doceniane. Walory te stanowią ważne europejskie dziedzictwo gospodarki wodnej, które w okresie postindustrialnym w coraz w większym stopniu uznawane jest za istotny czynniki konkurencyjności miast, i ich tożsamości. Aby wykorzystać te możliwości potrzebne są aktywne działania lokalnych władz i inwestorów dotyczące zagospodarowania i kształtowania terenów nadrzecznych.

W Bydgoszczy rewitalizacja BWW i terenów nadrzecznych jest ważnym elementem wspierającym rozwój społeczno-gospodarczy miasta, przyczynia się do osiągnięcia nowego

stanu jakościowego znaczącej przestrzeni miejskiej, a przede wszystkim przyczynia się do określenia nowego profilu rozwojowego Bydgoszczy. Proces rozwoju i rewitalizacji BWW może zwiększyć jego atrakcyjność, umocnić specyficzny dla Bydgoszczy charakter zabudowy przeciwstawiając się tendencjom jej uniformizacji oraz ściągnąć do siebie inwestycje inteligentne i trwałe.

Bydgoski Węzeł Wodny z jego zabudową hydrotechniczną stanowi pierwszoplanowy potencjał dla rozwoju w mieście turystyki, rekreacji i sportu. Wymaga to jednak działań w zakresie:

- 1) kształtowania atrakcyjnych nadrzecznych przestrzeni publicznych i terenów rekreacyjnych dla mieszkańców z wykorzystaniem walorów Bydgoskiego Węzła Wodnego,
- 2) modernizacji istniejących budowli hydrotechnicznych i zabudowy nadbrzeżnej,
- 3) przygotowania komplementarnych ofert turystycznych (produktów) i ich promocji
- 4) podniesienia wartości estetycznych krajobrazu miejskiego zwłaszcza poprzez rewitalizację terenów nadbrzeżnych,
- 5) kształtowania tożsamości kulturowej miasta i lokalnych cech charakterystycznych,
- 6) przygotowania atrakcyjnych terenów inwestycyjnych,
- 7) rozwoju i modernizacji istniejącej infrastruktury w postaci urządzeń wodnych wspomagających rozwój turystyki, rekreacji i sportu a także komunikacji pasażerskiej w obszarze Bydgoskiego Węzła Wodnego,
- 8) zaangażowania lokalnej społeczności w różnorodne działania.

Literatura

- Bydgoski Węzeł Wodny, 2004, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Jankowski A., 1975, Stosunki hydrograficzne Bydgoskiego Węzła Wodnego i ich zmiany spowodowane gospodarczą działalnością człowieka, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Lokalny Program Rewitalizacji dla miasta Bydgoszczy na lata 2007-2015, 2009, Miejska Pracownia Urbanistyczna w Bydgoszczy, Prezydent Miasta Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Muszyńska D., 2006, Rewitalizacja terenów nadrzecznych szansą na podtrzymanie tożsamości miejsca na przykładzie Bydgoszczy, [w] Juzwa N. (red.), Tożsamość miejsca w dobie globalizacji. Ochrona krajobrazu miejskiego, Politechnika Śląska w Gliwicach, Gliwice, s. 527-539.
- Muszyńska – Jeleszyńska D, 2014, Tereny nadrzeczne w strukturze przestrzenno-funkcjonalnej Bydgoszczy. Problemy rozwoju i rewitalizacji, praca doktorska, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- Plan Rozwoju Bydgoszczy na lata 2008 - 2013, Miejski Plan Operacyjny, 2008, Urząd Miasta Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Program Rozwoju i Rewitalizacja Bydgoskiego Węzła Wodnego, 2006, Miejska Pracownia Urbanistyczna w Bydgoszczy, Prezydent Miasta Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Bydgoszczy, Tom I, II, 2005, Miejska Pracownia Urbanistyczna, Prezydent Miasta Bydgoszczy, Bydgoszcz.
- Tychoniewicz S., 1938, Rys historyczny dróg wodnych węzła Bydgoskiego i rzut oka na ich utrzymanie od roku 1920, Z Pomorskich Wiadomości technicznych nr 1 i 2, Bydgoszcz.

Abstract

The article defines a concept of the Bydgoszcz Water Junction, presents its characteristic and the main trends in development and revitalization of the rivers and riverside areas in

Bydgoszcz as well as the selected projects and actions driving at better, more effective use of the Bydgoszcz Water Junction's development potential. The Bydgoszcz Water Junction is the unique hydrotechnical system in the Bydgoszcz area that consists of the Brda and Vistula Rivers, so called the Old Bydgoszcz Canal and the New Bydgoszcz Canal, the Flis Stream and some hydrotechnical buildings. This designation also includes the riverside areas connected with the system mentioned above. In the nearest future, The Bydgoszcz Water Junction should become one of the basic everyday and holiday recreation areas for the Bydgoszcz citizens and the place of an increased investment activity. That is why it is required to take up a number of actions related to a complex management of the waterways, together with their direct neighborhood.

Key words: Bydgoszcz Water Junction, Bydgoszcz, revitalization, waterways, riverside areas, project.